

**Decyzja Komitetu Światowego Dziedzictwa
w sprawie Puszczy Białowieskiej**

**46 sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa
Nowe Delhi, Indie 21-31 Lipca 2024**

Komentarz Centrum Strategii Środowiskowych

(pełny tekst Decyzji poniżej)

Komitet Światowego Dziedzictwa **wyraził poważne zaniepokojenie** wnioskami ze wspólnej misji monitorowania reaktywnego Światowego Centrum Dziedzictwa i IUCN z 2024 roku. Misja ta wskazała, że budowa bariery granicznej oraz związana z nią infrastruktura i operacje ochrony granic w Polsce pogarszają skutki istniejącej bariery na Białorusi. Taka sytuacja **zagroża integralności obiektu i jego wartościom przyrodniczym, co może doprowadzić do wpisania obiektu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu, jeśli nie zostaną podjęte pilne działania.**

Komitet wzywa Polskę do opracowania i wdrożenia **środków łagodzących wpływ bariery granicznej**, takich jak techniczne rozwiązania hydrologiczne, wsparcie populacji rysia, monitorowanie i eradykacja gatunków inwazyjnych, pilne dostosowanie i wdrożenie **Zintegrowanego Planu Zarządzania** oraz zmniejszenie zanieczyszczenia hałasem i światłem. Ponadto, zaleca się **powstrzymanie od dalszej rozbudowy infrastruktury** barierowej i zwiększenie odporności ekosystemu na inne czynniki stresu.

Decyzja dotycząca Puszczy Białowieskiej została przyjęta bez dyskusji, a więc bez wprowadzenia poprawek. Jak donoszą obecni na miejscu eksperci współpracujący z CSS, po przyjęciu decyzji, swoje oświadczenia wygłosili przedstawiciele Białorusi i Polski. Białoruś w swoim oświadczeniu potwierdziła gotowość do wznowienia współpracy na poziomie technicznym i poprosiła UNESCO i IUCN o odegranie roli facylitatora. Oświadczenie Ambasadora Polski było mniej konstruktywne, wskazując, że aby jakakolwiek współpraca mogła się rozpocząć, Białoruś musi przestać wspierać nielegalną migrację.

Komitet podkreśla potrzebę **wznowienia współpracy transgranicznej** między Polską a Białorusią w celu opracowania i wdrożenia zaleconych środków łagodzących. Zaleca również ustanowienie długoterminowego programu badawczo-monitorującego dotyczącego wartości uniwersalnej obiektu, aby umożliwić adaptacyjne zarządzanie zagrożeniami i skutkami infrastruktury granicznej.

W 2027 roku planowana jest kolejna misja monitorowania reaktywnego w celu oceny wdrożenia tych zaleceń oraz oceny, czy **obiekt spełnia kryteria wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu**. Komitet wzywa także do rewizji projektu **Zintegrowanego Planu Zarządzania**, aby uwzględnić wytyczne dotyczące ochrony obiektu i dostosować go do zasad zarządzania opisanych w dossier nominacyjnym z 2014 roku i rekomendacjami z ostatniej misji.

Ostatecznie, Komitet oczekuje, że do 1 lutego 2025 roku Polska i Białoruś przedstawią zaktualizowany wspólny raport na temat stanu zachowania obiektu oraz wdrożenia zaleceń, z uwzględnieniem **pilnych środków** mających na celu złagodzenie wpływu bariery granicznej.

Należy zaznaczyć, że pełna implementacja wniosków i rekomendacji wymaga uwzględnienia nie tylko Decyzji, treści raportu z ostatniej misji, ale także zapisów pliku nominacyjnego, raportów z poprzednich misji do obiektu, innych decyzji Komitetu Światowego Dziedzictwa, Wytycznych Operacyjnych do wdrażania Konwencji oraz posiłkowania się najlepszą dostępną wiedzą, w tym w szczególności wytycznymi i rekomendacjami UNESCO i IUCN.

Jak podkreśla CSŚ w swoim komentarzu do raportu z ostatniej misji reaktywnej¹, budowa bariery granicznej doprowadziła do **funkcjonalnego podzielenia Puszczy Białowieskiej**, co może mieć daleko idące konsekwencje dla migracji zwierząt, przepływów hydrologicznych oraz ogólnej integralności ekologicznej obszaru. Z technicznego punktu widzenia **Obszar Światowego Dziedzictwa Puszcza Białowieska nie jest już obszarem transgranicznym, a *de facto* składa się z dwóch osobnych obszarów po stronie białoruskiej i po stronie polskiej**. Niepodjęcie działań minimalizujących tę fragmentację i podział **niechybnie spowoduje w niedalekiej przyszłości wpisanie obszaru na Listę w Zagrożeniu**, a w konsekwencji może doprowadzić **do usunięcia obiektu z listy obszarów Światowego Dziedzictwa**. Konieczne są **pilne, zintegrowane i skoordynowane działania obu Państw Stron**, a w szczególności **Polski** aby przeciwdziałać tym negatywnym działaniom oraz ich obecnym i przyszłym skutkom.

---

¹ <https://www.centrumstrategii.pl/wpis.php?strona=14>

46 sesja Komitetu Światowego Dziedzictwa²

Nowe Delhi, Indie 21-31 Lipca 2024

Decyzja 46 COM 7B.50³ dotycząca Puszczy Białowieskiej

Komitet Światowego Dziedzictwa,

1. Po analizie dokumentu WHC/24/46.COM/7B.Add.3,
2. Przypominając decyzję 45 COM 7B.21 przyjętą na swojej rozszerzonej 45. sesji (Rijad, 2023),
3. Wyraża najwyższe zaniepokojenie wnioskami ze wspólnej misji monitorowania reaktywnego Światowego Centrum Dziedzictwa/IUCN z 2024 roku, że ustanowienie bariery granicznej, powiązanej infrastruktury i operacji związanych z ochroną granic na terenie Polski pogarsza skutki istniejącej bariery na Białorusi, która już wcześniej utrudniała łączność, ale jej całkowicie nie blokowała, oraz że rozbudowa infrastruktury granicznej blokuje większość migracji dzikich zwierząt i skutkuje utratą łączności ekologicznej, co zagraża integralności obiektu i jego wartościom przyrodniczym, a te wpływy na Wyjątkową Uniwersalną Wartość (OUV) obiektu mogą spowodować, że obiekt spełni warunki wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu w najbliższej przyszłości, o ile nie zostaną podjęte zdecydowane pilne działania;
4. Uznaje, że aby uniknąć dalszych długoterminowych negatywnych skutków dla OUV obiektu, konieczne są zdecydowane działania ze strony Państw-Stron Białorusi i Polski w celu pełnego przywrócenia łączności ekologicznej na całym obszarze, co wymagałoby modyfikacji lub częściowego demontażu struktur barierowych i powiązanej infrastruktury, jednakże zauważa z niepokojem, że jest to mało prawdopodobne w krótkim lub średnim okresie, gdyż współpraca transgraniczna pozostaje utrudniona;
5. Wzywa Państwo-Stronę Polskę do opracowania i wdrożenia środków łagodzących w celu zmniejszenia wpływu bariery granicznej w Polsce, w tym poprzez:

---

² <https://www.unesco.org/en/articles/46th-session-world-heritage-committee>

³ <https://whc.unesco.org/archive/2024/whc24-46com-7B.Add3-en.pdf>

- a) Pilne wdrożenie środków technicznych w celu rozwiązania lokalnych skutków dla hydrologii i umożliwienie przywrócenia naturalnych szczytowych przepływów wody, na przykład poprzez dodanie większej liczby i większych przepustów pod fundamentem bariery oraz przyległą drogą serwisową, oraz wdrożenie dedykowanego monitorowania i zapewnienia odpowiednich zasobów ludzkich, aby zapewnić funkcjonowanie przepustów w warunkach szczytowego przepływu,
  - b) Opracowanie i pilne wdrożenie zestawu działań wspierających populację rysia w Polsce, mających na celu poprawę jakości siedlisk w celu zwiększenia dostępności ofiar, w połączeniu z redukcją hałasu, światła i ruchu drogowego, a także opracowanie planów awaryjnych w celu uzupełnienia/reintrodukcji subpopulacji rysia po stronie polskiej, jeśli będzie to konieczne,
  - c) Zapewnienie dodatkowych funduszy na monitorowanie i działania łagodzące w celu zahamowania wprowadzania i rozprzestrzeniania się obcych gatunków inwazyjnych, w tym przeglądanie wszystkich działań ludzkich pod kątem obecności gatunków inwazyjnych, szybkie wykrywanie i programy ich eradykacji,
  - d) Ustanowienie dedykowanej zdolności operacyjnej do monitorowania i adaptacyjnego zarządzania w celu łagodzenia hałasu, zanieczyszczenia świetlnego i efektów skrajnych,
  - e) Powstrzymanie się od dalszego rozwoju infrastruktury barierowej na terenie obiektu,
  - f) Podjęcie dodatkowych działań w celu zwiększenia odporności ekosystemu poprzez przeciwdziałanie innym czynnikom stresu wpływającym na integralność obiektu;
6. Wzywa Państwa-Strony Polski i Białorusi do wznowienia, na tyle, na ile to możliwe, współpracy transgranicznej, przynajmniej na poziomie wymiany informacji technicznych, aby ułatwić opracowanie i wdrożenie zaleconych środków łagodzących;
7. Ponadto wzywa Państwo-Stronę Polskę do ustanowienia kompleksowego i długoterminowego programu badawczo-monitorującego dotyczącego OUV obiektu, aby umożliwić adaptacyjne zarządzanie zagrożeniami i skutkami bariery granicznej oraz powiązanej infrastruktury, oraz do przeprowadzenia dalszych badań nad wpływem bariery granicznej i powiązanej infrastruktury na różnorodność biologiczną oraz procesy ekologiczne i biologiczne w obiekcie, w tym alternatywy dla konwencjonalnych murów granicznych, przejść dla dzikich zwierząt i innych środków minimalizujących wpływ bariery granicznej, drutów kolczastych i powiązanej infrastruktury drogowej;

8. Uznaje ponadto, że kolejna misja monitorowania reaktywnego będzie wymagana w 2027 roku w celu oceny wdrożenia tych zaleceń, ponownego ocenienia, czy obiekt spełnia kryteria wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu, oraz oceny możliwości wdrożenia dodatkowych środków w celu pełnego przywrócenia łączności ekologicznej w obiekcie;

9. Wzywa również Państwo-Stronę Polskę do rewizji projektu Zintegrowanego Planu Zarządzania w celu poprawy jego przejrzystości i uwzględnienia podstawowych wytycznych dotyczących ogólnych zasad zarządzania obiektem, aby informować wszystkie odpowiednie dokumenty zarządzania dla części obiektu znajdującej się w Polsce, w tym Plany Urządzenia Lasu, w celu zapewnienia ich zgodności z ochroną OUV obiektu poprzez uwzględnienie następujących elementów:
  - a) Jasnych wytycznych dotyczących przeciwdziałania zagrożeniom dla OUV,
  - b) Wytycznych dotyczących integracji kwestii związanych z ochroną granic w ogólną zdolność do ochrony OUV obiektu,
  - c) Katalogu aktywnych interwencji zarządzania lasami, które mogą być akceptowane w strefie aktywnej ochrony oraz warunków, pod jakimi powinny być stosowane,
  - d) Kompleksowego i długoterminowego programu badawczo-monitorującego umożliwiającego adaptacyjne zarządzanie zagrożeniami, i do finalizacji projektu przed końcem 2024 roku w celu jego przedłożenia Światowemu Centrum Dziedzictwa i oceny przez IUCN;

10. Ponownie wzywa Państwo-Stronę Polską do zapewnienia, że wszystkie operacje zarządzania siedliskami na terenie obiektu są zgodne z ustaleniami zarządzania opisanymi w dossier nominacyjnym z 2014 roku, w tym że niezakłócona dzika natura jest podstawową zasadą zarządzania, poprzez:
  - a) Zapewnienie, że nowe strefowanie jest w pełni zgodna z zasadami szczegółowymi w dossier nominacyjnym z 2014 roku i nie skutkuje zwiększeniem strefy aktywnej ochrony lasów,
  - b) Zapewnienie, że nowe Plany Urządzenia Lasu zawierają jasne uzasadnienie dla każdej z planowanych interwencji zarządzania lasami, zgodnie z zaleceniami misji z 2024 roku,
  - c) Rewizję proponowanego Planu Zapobiegania i Zwalczania Pożarów Lasów przed jego włączeniem do Zintegrowanego Planu Zarządzania, aby zapewnić, że wszelkie niespójności z zaleceniami misji z 2018 roku i ustaleniami zarządzania opisanymi w dossier nominacyjnym z 2014 roku są rozwiązane;

11. Wzywa również Państwo-Stronę Polskę do opracowania i wdrożenia dodatkowych środków w celu dalszego łagodzenia wpływu drogi Narewckowskiej, w tym dodatkowych ograniczeń dotyczących użytkowania drogi;

12. Ponadto wzywa Państwa-Strony Białorusi i Polski do wdrożenia innych zaleceń misji monitorowania reaktywnego z 2024 roku, w szczególności:
  - a) Wznowienia prac nad opracowaniem Transgranicznego Planu Zarządzania i koordynacji transgranicznych działań zarządzania w celu rozwiązania wyzwań związanych z ochroną obiektu,
  - b) Przeprowadzenia nowej oceny naukowej pojemności ekologicznej dla żubrów i jeleni dla całego obiektu oraz implikacji dla zarządzania dyspersją, migracją i ruchami rozszerzającymi zasięg wewnątrz i poza obiektem,
  - c) Lepszego dostosowania zarządzania dziką przyrodą w obiekcie do niezakłóconych procesów ekologicznych, zgodnie z zaleceniami misji,
  - d) Kontynuowania i zwiększenia wysiłków na rzecz przywrócenia naturalnej hydrologii obiektu oraz uwzględnienia badań, monitorowania i adaptacji do zmian klimatycznych jako kluczowej zasady przewodniej we wszystkich planach zarządzania,
  - e) Wdrożenia środków w celu dalszego zmniejszenia fragmentacji siedlisk poprzez unikanie dalszej modernizacji dróg, znaczne zmniejszenie liczby dróg leśnych i liczby ogrodzeń leśnych,
  - f) Opracowania wizji, w jaki sposób obiekt może przyczynić się do zrównoważonego rozwoju otaczającego regionu, opartej na jasnej strategii zrównoważonej turystyki zgodnej z ochroną OUV;

13. Wzywa Państwa-Strony do przedłożenia Światowemu Centrum Dziedzictwa, do dnia **1 lutego 2025 roku**, zaktualizowanego wspólnego raportu na temat stanu zachowania obiektu, wdrożenia powyższych i zaleceń misji z 2024 roku, w szczególności dotyczących pilnych działań koniecznych do podjęcia w celu złagodzenia wpływu infrastruktury bariery granicznej, do rozpatrzenia przez Komitet Światowego Dziedzictwa na jego 47. sesji, **biorąc pod uwagę, że pilne potrzeby ochrony tego obiektu wymagają szerokiej mobilizacji w celu zachowania jego OUV, w tym możliwego wpisania na Listę Światowego Dziedzictwa w Zagrożeniu.**